

**MİZAHIN MUHALEFET İŞLEVİ VE
"YENİ NASREDDİN HOCA GAZETESİ"**

**OPPOSITE FUNCTION OF HUMOUR AND
"NEW NASREDDIN HODJA" NEWSPAPER**

**ОПОЗИЦИОННАЯ ФУНКЦИЯ ЮМОРА И
"ГАЗЕТА ЕНИ НАСРЕДДИН ХОДЖА"**

Songül ÇEK*

ÖZ

Nasreddin Hoca ve fıkraları, halkın yaşama karşı geliştirdiği eleştirel tepkiyi bilge bir yaklaşımla dile getirir. Bu nedenle yüzyıllar boyu anlatılmaya, aktarılmaya hatta Cumhuriyet Döneminde dergi ve gazetelerle yazılı kültür ortamına taşınmaya devam etmiştir. 1938 yılında basılmaya başlayan ve 1969 yılına kadar devam eden "Yeni Nasrettin Hoca Gazetesi" bunlardan biridir. Sözlü kültür ortamında yüz yüze kurulan iletişimin yerini yazı vasıtasıyla gerçekleştirilen iletişimin aldığı kültürel ortamda siyaset ve mizahın karşılıklı etkileşimi Nasreddin Hoca'yı farklı ve rahat bir düzleme taşımıştır. Mizahın ironik vasfı doğrudan yapılan eleştiriyi yumuşatmakla birlikte, yazılı metne dönüşen mizah unsuru, siyasetin baskı kuran veya doğrudan hedefe yönelen gücünü sınırlamıştır. İletişimin alıcısı ve göndericisi somut ve canlı olarak ortamda bulunmadığından, fıkranın veya fıkra kahramanı Nasreddin Hoca'nın gönderdiği mesaja, o an alıcıya iletilememesinden dolayı, doğrudan tepki vermek mümkün olmamıştır. Bu da iktidarın gücünü mizah karşısında zayıflatmaktadır. Böyle bir ortamda Nasreddin Hoca fıkraları bir yandan yeniden üretilmeye başlanmış bir yandan da Hoca, siyasi mizah üreten bir kahramana dönüşmüştür.

Anahtar Kelimeler: Nasrettin Hoca Gazetesi, Cumhuriyet Dönemi, Yazılı Kültür, Siyasi Eleştiri, Fıkra, İletişim

ABSTRACT

Nasreddin Hodja and his jokes, express the critical reaction wich folk's improve toward to life with a wise approach. Therefore these are continue to be said transfered even to be transported to written culturel context in Republic period by journals and newspapers. "New Nasreddin Hodja Newspaper, which began to publish in 1938 and continue to 1969 one of these. Setting face to face communication in oral culture, replaced the written communication cultural context in where interference of politica and humour transport to Nasreddin Hodja in different and relieve platform. Humour's ironic feature softened to criticism, besides humour fact, which is transform to written text, limited to power of politic wich is make pressure or directly go toward to goal. Receiver and sender of communication unavailable in context as tangible and lively, joke's or joke'shero as Nasreddin Hodja's sending message, because of unconducted with recive rimmediately, it wa simpossible to react directly. This reduce the power of politic aganist the humaour. In

* Yrd. Doç. Dr. Sinop Üv, TDE Bl., songulcekc@gmail.com. 10.17498/kdeniz.279676

that condition, on one part, Nasreddin Hodja's jokes started to be reproduced. On the other hand Hodja turned to be a hero who was reproduce political humour.

Key Words: The Newspaper of "New Nasreddin Hoca", Term of Turkish Republic, Written Culture, Political Criticism, Joke, Communication

АННОТАЦИЯ

Насреддин ходжа и его юмор, это критическое отношение простого народа к жизненным вопросам. В связи с этим, ими пользовались в течении веков и даже они печатались в газетах и журналах республиканского периода. Одним из них является "газета Ени Насреддин Ходжа", которая выходила с 1938 по 1969 гт. Этим, словесная юмористическая культура была перенесена в печатную. Наряду с этим была ограничена цель критики и элемент юмора стал более смягчённым. Исходя и этого, месидж Насреддина Ходжи полностью не доходила до критикуемого объекта и теряла свою силу. В связи в этом, заново начали выдумыват анекдоты Насреддина ходжи и он превратился в героя с политическим юмором.

Ключевые слова: газета Насреддин Ходжа, республиканский период, письменная культура, политическая критика, анекдот, коммуникация.

GİRİŞ

Nasreddin Hoca yüzyıllardır çeşitli rollerle karşımıza çıkan, Türk insanının hemen tüm niteliklerini bünyesinde barındıran çoksesli bir tip olarak kabul edilmelidir. Onun bir yandan tarihi kişiliği diğer yandan halk arasında bilinen mizahî kişiliği sonraki yüzyıllarda başka birçok kimliğin onun portresine eklenmesine zemin hazırlamıştır.

Tarihi kaynaklardan en sağlıklı olarak görülenleri değerlendiren M. Fuat KÖPRÜLÜ onun tarihî ve menkabevî niteliğini ortaya koymaktadır. Tarihi kayıtlara göre Nasreddin Hoca'nın doğduğu yer 605 yılında Sivrihisar mülhakatından Hortu karyesidir. Babası Abdullah Efendi karye imamıdır. 635 yılında Seyyid Mahmut Hayrani ve Seyyid Hacı İbrahim Sultan'a intisap etmek için babasından kalan imamlığı halefine bırakıp Akşehir'e gider. Bu bilgilerin dışında Hoca'nın kadılık , katiplik , imamlık , müderrislik ettiği yönündeki rivayetler fıkralarından yola çıkılarak edinilmiş malumatlardır (Köprülü, 2004: 22). Tarihi kişiliğine ilişkin ne kadar az bilgi varsa menkabevî kişiliğine dair çok daha fazla bilgi halk arasında yer almaktadır. Bunlardan biri onun Akşehir'deki türbesine aittir. Hoca'nın kutsiyetine inanan Akşehirli bir düğün olduğunda, onun türbesini ziyaret edip düğüne davet ederler. Aksi halde evlenenlerin geçimsiz olacağına inanılır. Hocanın kabrini gören gülmezse başına bir felaket geleceğine dair inanç ya da " kuru ağrı" denen göz hastalığının tedavisi için türbenin toprağını çamur haline getirip göze sürülmesi uygulaması, Nasreddin Hoca'nın keramet sahibi biri olarak kabul edildiğini gösterir (Köprülü, 2004: 22).

Bunların yanı sıra Ebul Hayr- ı Rumi tarafından yazıya geçirilen Saltuknâme adlı menkıbevî eserde Nasreddin Hoca'nın halk arasında bir velî olarak kabul edildiğini gösteren kısımlar yer alır. Eserde Sarı Saltukla ilgili olaylar anlatılırken Hoca'nın iki fıkrasına yer verilir. Bu fıkraların birinde, Sarı Saltukla karşılaşan Hoca, onu evine davet eder. Saltuk, evin kendisinin olup olmadığını sorunca Hoca; " Server dünyada benim bu üç nesne heman mülkümdür, bâkîsi benim değildir der. Server: Mevlana anlar nedir, lütfunuzdan bize bildürün." der. Nasreddin Hoca'nın verdiği cevabı sıradışı ve kaba bulan

Sarı Saltuk onun bir velî kimse olduğundan sözlerinin “beherhal bir meali ve bir tevli vardır” diye düşünür. Sahip olduğu üç şeyden biri “ ‘amel “ diğeri de “ ‘ilm ”dir ki bunlar dünyadan kişiyle bile ayrılmaz gider, der. Üçüncüsünü bulamayınca Hoca üçüncüsünün “ ihlas ı kalb” olduğunu söyler. (Akalın Ş. Haluk , 1988: 141). Bu konuşmadan anlaşıldığı gibi Nasreddin Hoca velî kimliği sayesinde Sarı Saltuk’ un sorusuna verdiği cevap tasavvufî bakımdan değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Hakikatın sırrını anlamış, akl-ı küll sıfatına mazhar olmuş kimseler olarak tanımlayabileceğimiz velilik sıfatına ermiş kimseler (Özdemir, 2013:114) görünen/ zahiri anlama değil batınî anlama hakim olanlardır.

Belirttiğimiz tarihî, menkabevî, tasavvufî kişiliğinin yanı sıra Nasreddin Hoca nüktedan, ince zekaya ve anlayışa sahiptir. Zaman içinde bilge ve alaycı tavrıyla da ün kazanmış, Osmanlı dönemi yazılı kaynaklarında, (Güvahi’nin Pendname adlı eseri, Basrı’nın Letaif’i gibi) dahi fıkraları yer almaya başlamıştır (Sakaoğlu, Alptekin, 2009: 8-18). Dönemin şair ve yazarları onun sözlerini ve fıkralarını dinî- tasavvufî açıdan yorumlayacak kadar mutasavvıf bir kimlik olarak da görmüşlerdir. Avrupa, Balkanlar, Anadolu, Orta Asya, Arap ve Fars edebiyatlarında karşılığı olan, bir halk kahramanı sayılabilecek niteliklere sahip Nasreddin Hoca’nın yalnızca tarihte tanındığı kişiliğiyle bugüne kadar gelmesi pek mümkün görünmemektedir. O her dönem halkın değişen ihtiyaçlarına bağlı olarak tekrar tekrar şekillenmiş bu nedenle de bugün hâlâ canlı biçimde anlatılmaktadır. Hatta sadece sözlü olarak anlatılmakla kalmayıp ikincil sözlü kültürün , “yazılı” ve “elektronik” kültür ortamlarının (Ong, 1995) çeşitli araçlarını kullanarak farklı görsel işitsel niteliklerle karşımıza çıkmıştır. Kısaca söylemek gerekirse Nasreddin Hoca sadece kendi zamanında yaşamamış halkın onda görmek istediği niteliklere bürünerek halk hukukunun temsilcisi olmuştur.

Nasreddin Hoca’nın muhalefetin sözcülerinden biri haline getirilişini Yeni Nasreddin Hoca Gazetesi’nin kendine has üslubu içinde değerlendirmek, onu ve etrafında oluşan fıkralara yeni işlevler katıldığını görmek bakımından dikkat çekicidir. Nasreddin Hoca’nın halk muhayyilesindeki bilge hoca tasviri, siyasi koşulları muhalif gözle değerlendiren gazete kahramanı olarak çizilmesiyle örtüşmektedir. Burada Yeni Nasreddin Hoca Gazetesi’nde karşımıza çıkan Nasreddin Hoca’ya kazandırılan yeni kimliğin hangi temeller üzerine oturtulduğuna değinilecektir.

YENİ NASREDDİN HOCA GAZETESİ

Tanınmış mizah kahramanlarının en belirgin özelliği halkın eleştirel düşüncesinin simgesi oluşlarıdır. Halkın yaşantısında var olan aksaklıkları nükte ve îmâ yoluyla dile getirerek halkın doğrudan söyleyemediklerini bu tip kahramanlar anlatırlar. Eleştirinin keskin dilini yumuşatan fıkra kahramanları, her zamana ve her kesime hitap edip bugüne kadar varlıklarını sürdürürler (Özdemir, 2010:87). Böylece halkın ürettiği kabul ettiği değerler, uygulamalar, inançlar, törenler vb. kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılır.

Nasreddin Hoca’nın birçok niteliği arasında en baskın özelliği onun öğretici, eğitici, yol gösterici oluşudur. Bu bakımdan da bilge tipidir. Yüzyıllar içinde halk onu kendi ihtiyaçları ve söylemek istedikleri çerçevesinde biçimlendirerek Nasreddin Hoca imgesine katkıda bulunmuştur. Nasreddin Hoca’nın gerçekte yaşadığı dönemle sınırlı kalmayışı bundandır. Her dönem yeniden farklı özelliklerle bazen de olumsuz özelliklerle birleşse de (hilekâr, yalan söyleyen, çok eşli vb.) bu farklılıkların da temelinde dürüst, haksızlığın karşısında, toplumsal değerlere saygılı bir tiptir (Çotuksöken, 2003:17-18). Nasreddin Hoca’nın bu tip olumsuz özellikleri dahi tersten okunarak olumluyu vermeye yöneliktir. Onun gerçekte yaşadığı dönemle örtüşmeyen fıkralar gösterir ki o belli bir zamana ve mekâna bağlanamayacak biridir. Asıl olan hangi zamanda ve mekânda hangi eleştirel düşüncüyü dile

getirdiğidir. Cumhuriyet Döneminde siyasi mizah basınında yer bulmuş bir Nasrettin Hoca ile karşılaşmamız da bundandır. Burada üzerinde duracağımız “Yeni Nasreddin Hoca Mizah Gazetesi” Hocanın sözü edilen niteliklerini net biçimde ortaya koymaktadır.

Sözlü kültür ortamında yüz yüze kurulan iletişimin yerini yazı vasıtasıyla gerçekleştirilen iletişimin aldığı kültürel ortamda, siyaset ve mizahın karşılıklı etkileşimi farklı ve rahat birdüzleme taşınır (Eker Ögüt Eker, 2011: 401). Mizahın ironik vasfı doğrudan yapılan eleştiriyi yumuşatmakla birlikte yazılı metne dönüşen mizah unsuru, siyasetin kişileri sınırlayan ve doğrudan hedefe yönelen gücünü gevşetir. İletişimin alıcısı ve göndericisi somut ve canlı olarak ortamda bulunmadığından, fıkranın veya fıkra kahramanı Nasreddin Hoca'nın gönderdiği mesajın o an alıcıya iletilmemesinden dolayı, fıkra yoluyla yapılan muhalif eleştiriye doğrudan tepki vermek mümkün olamamaktadır. Bu da iktidarın gücünü mizah karşısında zayıflatmaktadır. Böyle bir ortamda Nasrettin Hoca fıkraları yeniden üretilerek yazılı kültürün siyasi mizah üreten bir kahramanına dönüşmüştür.

Halihazırda Nasrettin Hoca fıkralarının her dönemde her çevrede tekrar tekrar biçimlendiği bilinmekteyse de yazılı kültür ortamının etkileriyle biçimlenen fıkralara Cumhuriyet Döneminin ilk yarısı içinde ayrıca bakmak mümkündür. Olumlu ve kimi zaman olumsuz özelliklerle anlatılagelen, bu nedenle bir üst tip olarak kabul edilebilecek Nasrettin Hoca, dönemin siyasi durumunun yansıtıcısı olmuştur.

Uzun yıllar çıkarılan Yeni Nasreddin Hoca Gazetesinin Hoca'nın kişiliğiyle müsemma bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Dönemin siyasi, toplumsal ve gündelik olayları Nasreddin Hoca'nın az önce belirtimiz bile ve eleştirel bakışıyla birleşmiş görünmektedir.

Gazete ilk olarak 1936 yılında çıkarılmaya başlanmıştır (1). İmtiyaz sahibi Nakiyettin Boru'dur. “Cumartesi günleri çıkar siyasi mizahi halk gazetesidir” ifadesi gazetenin ilk sayfasında, gazete adının altındadır. Daha sonraki dönemlerde artan ilgiye bağlı olarak haftada iki kez, salı ve cuma günleri çıkarılmaya başlar. Çeşitli dönemlerde gazetenin sahibi değişmiş ancak 1960' lı yıllara kadar çıkarılmıştır. Gazetenin ikinci yılında, 1941 'de imtiyaz sahibi Sacit Tuğrul Öget'tir, 1943 Yılında Osman Münir Kutnak tarafından çıkarılmaktadır. O dönemde cuma ve pazartesi günleri çıkar. 1958 yılında sahibi Orhan Ural'dır. Yine cumartesi günleri çıkmaya başlar. Orhan Ural ayrıldıktan sonra yazı işleri, Sevim Yazıcı tarafından sürdürülür(2). “Sizin Gazeteniz Nasreddin Hoca “ başlıklı yazıda gazetenin içeriğinden söz edilirken şu ifadeler kullanılmaktadır: “ Haftalık gazetedir. Sayfalarına alacağı olaylar için bir haftada, gerek hariçte gerek dahilde olan hadiseleri takip etmek, onlara dair yazılar yazmak lazım gelir. Günlük gazetelerde gördüğünüz hadiseleri okur geçersiniz. Fakat biz bunları okur, hadiseyi didikler içinden sizlere kah bir ibret dersi kah bir neşe vermek için kafa patlatır dururuz.”(1958Yıl 2 Sayı 103)

Gazetenin yazarları arasında Reşat İleri, Rahmi Karaca(şair başı), şair Necdet Rüştü Efe, tarihçi yazar Cemal Yener gibi isimler yer alır.

Zaman zaman farklı kişilerce aralıklarla çıkarılmaya başlansa da dergide Nasreddin Hoca'nın ortak bir anlayışın ürünü olarak çizildiği ve anlatıldığı göze çarpar. önceliklebu Nasreddin Hoca halk dilinde var olan deyimleri atasözlerinibolca kullanan biridir. Köşe başlıklarına deyimler, atasözleri veya halk tabirleri konulmuştur. Mızrak Çuvala Sıgmaz, Her Zaman Papaz Pilav yemez, Kıssadan Hisse , Zurnada Peşrev Olmaz, Dedim Dedi gibi. Nasrettin Hoca'nın dilinden yazılan bu başlıklar sıradan gidişin aksini ima eden, sorgulayıp eleştirmeye yönelten sözlerdir. Bu bölümlerin içeriği de aynı şekilde hem Nasrettin Hocanın bilgeliğini hem de mizah ve eleştirinin birlikteliğini başarılı şekilde ortaya koyar.

“Mızrak Çuvala Sığmaz” ve “Zurnada Peşrev Olmaz” başlıklarının aynı sayfada yer almış olduğu 1960 yılı 140. Sayısında, bir yandan basına bir yandan siyasi partilere eleştiri yapılmaktadır. Zurnada peşrev olmaz başlığı, şiir bölümüdür. "Muhaliflere Öğüt" adlı dörtlüklerle kurulu bir manzum parça bu bölümde yer almıştır.(1960 Yıl 4 SAYI 140)

"Gel sana bu hafta bir öğüt vereyim
Sözümü dinlersen seni seveyim
Zuranadan çıkan sesi dinle
Dinlemezsen otur inle

Teneşir paklar kırkından sonra azanı
Koparmayın. Her sefer bir çıban başı
Milletin artık kemale erdi yaşı!
Bugün Yeşitihisar yarın Kayseri

Bu yuttta artık paşa da bir mehmet de bir
Kır burnunu artık nizama gir
Tuz biber ekme eski yaramıza
Bu kafa ile girme artık aramıza"

Bu şiir "Zurnacı" takma adıyla kaleme alınmıştır. Nasreddin Hoca'nın eleştirel tavrı birlik bütünlük beklentisi üzerinden dile getirilmiştir.

Dörtlükler arasına yine deyimler yerleştirilmiş, az sözle çok şey söyleme amacı güdülerken Hoca'nın herkesçe bilinen bu özelliği gazetede karşılık bulmuştur.

Gazetede çok sayıda Nasreddin Hoca dilinden fıkraya yer alır. Fıkralar iki tipte karşımıza çıkar. Bunlar, halk arasında yaygın olarak bilinen Nasreddin Hoca fıkraları ve Nasreddin Hoca'ya bağlanan diğer fıkraya veya fıkraya formunda diyaloglardır. Bahsedilenlerin ilki doğrudan Nasreddin Hoca'nın zamanını, olaylarını, onun ince zekasını yansıtacak türdedir.“Ne Güzel Mera Olurdu” fıkrası örnek olarak verilebilir:

"Hoca Sivrihisar'dan Akşehir'e ilk ziyaretini yaparken koca gölü görür. Eşeğin dizginlerini çeker.Gölün kenarında mola verir. Eşeğin nemli gözlerine bakar sende mi der benim düşündüğümü anladın da gözlerin sulandı. Akılsız insanlar! Burası davar otlatmak için ne güzel mera olurdu. Kalkmışlar içini su ile doldurmuşlar. Olacak iş değil." (4 Ocak 1958: s. yok).

Aynı sütunda bulunan "Aklın Varsa" fıkrası da bu tarzdadır. İkinci tür fıkralar ise Nasrettin Hoca'nın da çizildiği karikatürlerle desteklenmiş, zamanın siyasi olaylarına bağlı olarak çok çeşitli tipleri veren diyaloglardır. Özellikle II. Dünya Savaşı yıllarında Almanya, Mussolini, Fransa, Rusya, İngilizler diyaloglara taraf olan tiplerdir. İç siyasette ise parti liderleri, DP, CHP en sık konuşturulanlardır. Bu tür fıkraya formundaki diyaloglarda Nasreddin Hoca halkın genel görüşünü üstten bakan bir eda ile dile getirir. Örneğin gazetenin 23 Ocak 1958 tarihli sayısında Rusya, Menderes ve Nasrettin Hoca arasındaki diyalogda Rusya'nın Suriye ile ilgili tavrı eleştirilirken Nasrettin Hoca'nın "Moskof Efendi sen de kendine oyuncak olacakları seçersin zaten" (Yıl 3, Sayı 101, 1958) sözü dünya siyasetine hakim bir Nasrettin Hoca çizildiğini gösterir. Yine, 1. Kanun 1936 yılında, Hatay sorunu ile ilgili çizilen karikatürün altında, Nasrettin Hoca ve Suriye diyalogu yer almakta olup konuşma şöyle gerçekleşir.

“Suriye: Şehri imar halkı zengin edeceğim. Her taraf bolluk olacak

Nasreddin Hoca: Bir saattir maval okuyorsun amma nafile Hacı nafile, yüreğini tüketme bari.” (26. I. Kanun 1936).

Gazetede ki bu ve daha pek çok diyalog, Nasreddin Hoca’yı halkın ortak bilinci olarak konuşturmuştur. Fıkralarda karşımıza çıkan olumlu tip ve olumsuz tipler düşünüldüğünde Nasrettin Hoca'nın halkı temsil eden olumlu tip olduğu görülmektedir.

Halk şiirinde karşılaştığımız dedim- dedi şiir tarzının bir yansıması olan “Dedim Dedi” bölümü Hoca'nın nükteli sözlerini hatırlatan bölümdür. "Susamış Yolcu" tarafından yazılan bölümden bir kısmı şöyledir:

- "- Dedim ne dersin bay Hitlerin son laflarına ...
- Dedi korku düştü galiba askerlerin saflarına...
- Dedim Romanya ne kazandı İngilizleri darıltıp Almanları tutmaktan...
- Dedi mide fesadına uğradı Macarla Bulgar hapını yutmaktan ...
- Dedim bir avuç yiğit kalksa Erzurumdan Koptan
- Dedi netanktan hayır kalır ne c uzun toptan
- Dedim haberin var mı Gaziantep'ten , kahraman Maraş'tan
- Dedi frenk ordularını geçirdiler süpürge'den faraş'tan
- Dedim arslan sürüleri uzanıyor ta İzmir'den Konyaya
- Dedi Türkün sesi ulaşır ta Kışmirden Caponya'ya "

Dikkat çeken başka bir nokta, gazeteye has bir nitelik kazanmış olan Nasreddin Hoca'nın halk edebiyatının diğer mahsülleriyle de besleniyor oluşudur. Türkü ve maniler, kıssadan hisseler, rüya tabirleri ve Köroğlu'nun Oğlu Kara Hasan, Battal Gazi , Tuzsuz Deli Bekir ve Kanlı Nigar, Timurleng Gözüyle gibi başlıklar durumu örneklemektedir.

"Sohbet" başlığında Timur ve Nasreddin Hoca arasında geçen diyaloglar halk arasında yaygın olan Timur ve Hoca fıkralarının format değiştirmiş halidir.

Bir kısmını aktarmak gerekirse;

"Timur: Hocam ne var ne yok bakalım

Hoca: Vay benim keçi sakalım

Timur: Sakalına ne oldu?

Hoca:Ak düştü

Timur: Türkü mü söylüyorsun bilmece mi?

Hoca: Ne sayarsan say aslanım

Timur: Şu Almanya ile İtalya arasındaki gizli konuşmanın manasını anlayan çıkmadı daha

Hoca: Onun manayı şerifi şudur ki Hitler Almanyayı kızdırdı da.

..."(Sayı 3, Yıl 1940)

Çoğunlukla diyaloglar üstüne kurulu olan fıkraların bu niteliği verilen örnekte farklılaşmıştır. Bir olayın hikaye edilmesinin yerini Karagöz'deki gibi ustaca söz söyleme ve üstün gelme çabası almıştır. Aynı zamanda kurulan üstünlük vasıtasıyla, karşıdakini, Timur'u gülünç duruma düşürme amaçlanmıştır. Her ne kadar anlatının biçimi, uzun diyaloglar üzerine kurulu olmak bakımından değişmiş görünse de içeriğe bakıldığında, gazetenin yazarları tarafından Nasreddin Hoca fıkralarındaki üslubun korunduğu görülür. Hoca ve Timur konulu fıkralarda en çok rastladığımız niteliklerden biri Timur'un hakim

gücü simgelemesine rağmen Hoca'nın halktan biri olarak halkın zekasını, gücünü yansıtmaması ve Timur'u alt etmesidir

Gazetenin uzun yıllar çıkmış olması Türkiye de özellikle Cumhuriyet'in ilk yarım yüzyılında ortaya çıkan sosyal, siyasal, kültürel, edebî birçok olayı ve durumu içeren bir gazete olmuştur. Bu nedenle Nasreddin Hoca'nın sosyal, siyasal, kültürel bakış açısını belli bir çizgide sürdürdüğü görülmektedir. Farklı kimseler tarafından yazılıyor olsa dahi yukarıda farklı yıllara ait örnekler verdiğimiz Nasreddin Hoca'yı içine alan yazılar bunu göstermektedir. Gazetede Nasreddin Hoca, 40'lı yıllarda II. Dünya savaşına yönelik olarak Türkiye'nin bakışını yansıtmaktadır. Yukarıdaki alıntılarda belirtildiği gibi, tarafsız olarak savaşın yıkıcı etkisinden söz edilmekte; Almanya, İtalya ve diğer Avrupa ülkeleri savaştan dolayı eleştirilmektedir. Bir yandan da Türkiye'nin sık sık güçlü bir devlet olduğu dile getirilmektedir.

Gazetenin daha sonraki dönemlerde iç siyasetle ilişkili çok sayıda bölüme yer verdiği görülmekte özellikle de seçim dönemi ve nuhalefet partileri ve hükümet arasındaki çekişmeler hem karikatürlerle hem manzum parçalarla hem de kısa hikayelerle ve sohbet sütunları ile aktarılmaktadır. Nasreddin Hoca'nın bu gelişmelere karşı takındığı yerici üslup daha çok muhalefet partilerinin Türkiye'de sağlanmaya çalışılan uyum ve istikrarı zedeleyeceği düşünülen yaklaşımlarınadır. Alaycı bir dille yapılanların anlamsız ve gereksizliği vurgulanmaktadır. Hem gazetenin bakışı hem de milletin o dönem seçim sonuçlarına dair beklentisi Hoca vasıtasıyla verilmektedir..

Siyasî gelişmelerin yanı sıra gazetede; hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı, Köroğlu'nun içinde bulunduğu ve Nasreddin Hoca dilinden anlatılan, tefrika halde yayımlanan halk romanları serisi, memleket haberleri, cinayetler, Avrupa'dan haberler; Tan, Cumhuriyet, Akşam gibi dönemin diğer gazetelerinden haberlere Nasreddin Hoca'nın yaptığı yorumlar gibi gündelik hayata ait çok sayıda başlık yer almaktadır.

Bu kısımlarda da Nasreddin Hoca'nın diğer kısımlarda olduğu gibi gazetenin yazarları, karikatüristleri veya şairlerince yeniden biçimlendirildiğini bunda okur- yazar kitlenin beklentilerinin, zevklerinin ön planda tutulduğu gözlemlenmektedir. En başta dünya siyasetine dair görüşleri bulunan, ayrıca ülke yönetimi hakkında söyleyecek sözü olan bir Nasreddin Hoca, halk arasında yaşayan fıkra kahramanından farklı özellikler kazanmıştır. Böyle bir nitelik üstlenen Hoca, başta da belirtildiği gibi, söylemek istediklerini gazete aracılığıyla ve mizahın yumuşatan gücüyle dile getirmiştir. Diğer yandan Nasreddin Hoca, gazete yazarları tarafından biçimlendirildiği için esasen bu kimselerin görüşlerini yansıtan bir aracı konumundadır. Dolayısıyla yazılı kültür ortamının sağladığı bir nitelik olarak aracı veya araçlar kullanarak anlatının, fikrin, düşüncenin aktarılması daha kolay olmuş ve daha geniş kitleleri etkileyecek hale gelmiştir.

SONUÇ

1936 yılından 1969 yılına dek çıkmış olan gazete zaman zaman kesintiye uğrasa da, farklı isimler tarafından çıkarılsa da, bazı bölüm başlıklarında değişiklikler, ekleme ve çıkarmalar yapılsa da gazetede esas yapı hep korunmuş görünmektedir. 22 yıl aktif olarak çıkarılmış gazetede öncelikle, Nasreddin Hoca bir siyasetçi kimliğiyle ortaya çıkmaktadır. Yurttaki ve dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden Hoca, dış siyasette ülkesinden-milletinden taraf, iç siyasette ise muhalif, öğüt veren yol gösteren biridir. Onun hatalı, kusurlu bir yanını görmek mümkün değildir. Bu bakımdan idealize edilmiş bir kahraman olarak çizilmiştir.

Diğer taraftan yalnızca Hocanın karikatürleri ve olaylara verdiği tepkiler yer almamakta aynı zamanda az önce belirttiğimiz gibi halk kültürünün ve sözlü edebiyat mahsullerinin pek çoğu gazetede yer almaktadır. Bu durum Nasrettin Hoca'nın ve gazetesinin halk dilinin ince zevkini yansıtmaya çabasını göstermektedir.

Dikkat çeken diğer bir nokta gazetede Nasrettin Hoca fıkralarının iki tipte karşımıza çıkmasıdır. Birinci tipi Nasrettin Hoca'nın halk arasında yaygın olarak bilinen onun tarihi zamanını, mekanını, olaylarını yansıtan fıkralardır.

İkincisi ise yazılı kültür ortamında şekillenen, klasik fıkralardan farklı biçim ve içeriğe sahip olanlardır. Bunlar belli yazarlar ve şairlerce önceden tasarlanmış düşünülmüş ve yazılmıştır. Yazılı kültür ortamına bağlı olarak yazar ve okuyucu arasında dolaylı olarak kurulan iletişim siyasî mizahın gücünü artırmaktadır. Çünkü doğrudan ve anlık tepki ile karşılaşmayan yazar kendini rahat ifade etme imkanı bulabilmektedir. Bir yandan da mizahın yumuşatan gevşeten etkisi yazarın elini daha da güçlendirmektedir. Fıkralar siyasî, sosyal olaylara değinmekte, ciddi meseleleri ele almaktadır. Ancak yine de bu olaylar bilinen fıkralardan farklı olarak bir olay zinciri içinde verilmemekte, yalnızca gerçek hayatta yaşanan olaylara atıflar yapılmaktadır. Biçim bakımından ise fıkralar oldukça kısa bazen iki cümle den oluşan karşılıklı konuşmalardan ibarettir.

Bütün bu değişimler göstermektedir ki Nasrettin Hoca Cumhuriyet Dönemi okur yazar insan tipinin mizahını yansıtırken aynı zamanda, dönemin ciddi gelişmelerini yakından takip eden hemen her konuda bilgi sahibi bir kitlenin beklentilerini karşılayan, bilinçli, aydın kimliğine bürünmüştür.

KAYNAKÇA

Not: Genişletilerek makale formuna dönüştürülen bu yazı, 30 Eylül-2 Ekim 2016 tarihleri arasında Eskişehir Anadolu Üniversitesinde düzenlenen “Uluslararası Nasreddin Hoca Sempozyumu”nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

(1)Yeni Nasreddin Hoca Siyasal Mizahi Halk Gazetesi, Yazı Direktörü, Nakiyettin Boru, I. Kanun , Sayı, I, 1936.

(2)Yeni Nasreddin Hoca Siyasi Mizahi Gazete Yazı İşleri Müdür Sevim Yazıcı Su Yayınları Basımevi, 1958, Sayı 103

ÖZDEMİR, Nebi (2010). “Mizah, Eleştirel Düşünce ve Bilgelik: Nasreddin Hoca”, Millî Folklor, 2010, yıl 22, sayı 87, Geleneksel Yayıncılık , Ankara.

EKER ÖĞÜT, Gülin (2011) “Gelenekten Geleceğe Halk Edebiyatı”, Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Grafiker Yayıncılık, Ankara.

ÇOTUKSÖKEN Yusuf (2003). Anadolu ve Dünya Bilgesi Nasreddin Hoca ve Fıkraları, Toroslu Kitaplığı, İstanbul.

KÖPRÜLÜ M. Fuat, 2004). Nasreddin Hoca, Akçağ Yayınları, Ankara.

AKALIN Ş. Haluk , (1988) Saltuk-name, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

SAKAOĞLU S.-ALPTEKİN A. B.(2009) Nasreddin Hoca, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara

ONG, Walte (1995) Sözlü ve Yazılı Kültür, Metis Yayınları, İstanbul.